

‘Mannen moeten voorzichtig zijn’

Hetzelfde gedrag kan bij mannelijke pedagogisch medewerkers totaal anders geïnterpreteerd worden dan bij vrouwelijke. Door diverse breed in de media uitgesponnen gebeurtenissen ligt het stigma ‘misbruik’ altijd op de loer. Het gevolg is dat mannen afgeschrikt worden om te kiezen voor een beroep met jonge kinderen.

DOOR: JAN PEETERS – In het najaar van 2010 werden we opgeschrikt door een verschrikkelijk geval van seksueel misbruik door Robert M. in een kinderdagverblijf in Amsterdam. De pers in Vlaanderen greep dit aan om de rol van mannelijke begeleiders in de kinderopvang ter discussie te stellen. Zijn mannen wel nodig in de kinderopvang of zijn ze eerder een risico voor de veiligheid van de jongste kinderen? Zelf was ik heel erg aangegrepen door dit misbruik van kinderen, maar ook door de heisa die dit in de pers veroorzaakte, omdat ik betrokken ben bij acties en onderzoek naar mannen in de kinderopvang. Naar aanleiding van de artikelen in de pers ontving ik mails van mannen met wie ik sinds 2001 heb samengewerkt. In die mails vertellen ze hoe ze voor het eerst sinds jaren opnieuw negatieve reacties kregen van ouders en vrienden. Hun professionele identiteit werd betwijfeld; voor jonge kinderen zorgen zou niets voor mannen zijn. Voor vele mannen, die werkzaam zijn in de kinderopvang en de hele opvoedingssector, waren het moeilijke tijden. Ondertussen is de persbelangstelling voor dit thema geluwd en heeft Vlaanderen niet hysterisch gereageerd op die afschuwelijke misdaden. De overheid en ook de ouders blijven in het algemeen positief staan tegenover mannelijke medewerkers.

In Angelsaksische landen is de situatie ernstiger: daar gaat de schandaalpers na elk geval van pedofilie in voorzieningen voor kinderen vreselijk tekeer tegen mannen in de opvoedingssector. Zo schreef de *Daily Mail* na een pedofilieschandaal in Londen afgelopen juni dat mannelijke begeleiders jonge kinderen niet zouden mogen verschonen. En in Nieuw-Zeeland viel het aantal mannen terug van 2 naar 1 procent, na een geval van seksueel misbruik in de jaren negentig dat in de schandaalpers uitvoerig aan bod kwam. Het blijft nog de vraag wat het effect zal zijn van het proces van Robert M. op het aantal mannen dat kiest voor een baan in de kinderopvang. Daarom lijkt het me het juiste ogenblik om naar aanleiding van de pedofiliezaak in Amsterdam het thema mannen en de zorg voor jonge kinderen van naderbij te bekijken.

Mannen moeten voorzichtiger zijn dan vrouwen

Uit een Engelse studie van Cameron en Moss uit 1999 weten we dat mannelijke medewerkers het moeilijker hebben om aanvaard te worden door ouders en collega's. Bovendien moeten ze voortdurend alert zijn voor klachten wegens pedofilie. Een eigen studie met Vandenbroeck in 2008 toont aan dat in Vlaanderen mannen in de kinderopvang meestal enthousiast ontvangen worden door het overgrote deel van de ouders. De overige ouders hadden in het begin wat reserves, maar bleken later ook positief te reageren. Vooral voor allochtone ouders bleek de komst van een mannelijke leider iets moeilijker te liggen. Zij hebben wat meer tijd nodig om aan de mannelijke leiders gewend te raken, maar na verloop van tijd verdween ook bij hen de terughoudendheid. Toch melden Vlaamse mannelijke medewerkers ook gevallen waarin ze gewantwoord worden. Zo twijfelde een moeder eraan of de gediplomeerde mannelijke kinderverzorger wel de koorts kon meten van haar zieke kind. Een andere man, die bij allochtone kinderen werkte, zei dat hij bewust bij de grootste kinderen (9 tot 12 jaar) werkte, omdat de allochtone ouders het heel merkwaardig vinden dat een man voor de jongste kinderen zorgt. Vooroordelen ten aanzien van seksueel

misbruik hebben de geïnterviewde mannen (op één na) nog niet ondervonden, maar een vijfde van hen zegt wel voorzichtig of terughoudend te zijn. Ze hebben het gevoel dat ze meer op hun hoede moeten zijn. Sommige aanrakingen of knuffels van vrouwelijke medewerkers worden door de ouders als normaal en zelfs sympathiek ervaren, maar als een mannelijke medewerker hetzelfde doet, vinden de ouders het verdacht.

We laten een mannelijke begeleider aan het woord: 'Door de verschillende pedofilieschandalen was ik bang voor de reacties van de ouders, bang dat ze me als pedofiel zouden beschouwen. Je moet je als man altijd inhouden als het om fysieke aanrakingen met de kinderen gaat. Zoals met dat jongetje van twee in mijn groep dat niet goed kan lopen. Als ik hem wil vastnemen en een kusje geven, vraag ik me steeds af of ik dat wel kan doen. Zullen ouders en collega's geen verkeerd beeld van me krijgen?' Ook in interviews met mannen in opleiding komt dit naar voren. Het wantrouwen vanuit de omgeving heeft een duidelijke impact op hun gedrag. Dat vinden ze spijtig. Jonge mannen, die zich nu prima thuis voelen in hun werk, zijn ook bang voor later. Een man verwoordt het als volgt: 'Wanneer ik ouder zal zijn, boven de veertig, zal ik een andere job moeten zoeken, want ik heb het gevoel dat de mensen niet accepteren dat een oudere man met jonge kinderen werkt. Het is spijtig, maar het is zo.'

Een heel duidelijk voorbeeld van hoe bepaalde gedragingen van vrouwen wel geaccepteerd worden, maar van mannen als verdacht worden bestempeld, is het volgende. Een stagiair in opleiding heeft van zijn moeder, die sinds tientallen jaren gastouder was, gezien dat ze jongetjes bij het verschonen of na het wassen even op het piemeltje blaast. De baby lacht dan omdat hij dit blijkbaar leuk vindt. Tijdens zijn stage doet de jonge man hetzelfde, maar hij wordt hiervoor berispt door zijn stagementor. De jonge man tilt daar niet zo zwaar aan: zijn moeder heeft dit immers heel haar carrière lang gedaan en de ouders hebben nooit een klacht ingediend. Als de jonge man een volgende keer betrapt wordt op hetzelfde gedrag, wordt dit doorgegeven aan

de school. Er volgt een gesprek met de directie, die eraan denkt het diploma te weigeren omwille van dit 'gevaarlijk' gedrag. Uiteindelijk krijgt de jonge man na een grondige screening door de school toch zijn diploma. Maar de les is duidelijk: wat zijn moeder jarenlang deed zonder ooit problemen te krijgen, heeft hem bijna zijn diploma gekost.

Is meer afstandelijkheid de oplossing?

Mannen moeten dus voorzichtiger zijn met fysieke aanrakingen en met uitingen van emoties naar kinderen. Het gevaar bestaat dat men, omwille van de veiligheid van de kinderen en uit vrees om te discrimineren, ervoor zal kiezen om fysiek contact en het uiten van emoties tussen medewerkers en kinderen zo veel mogelijk te beperken. Voorstanders van zo'n 'afstandelijke aanpak' verwijzen vaak naar wat een professionele houding wordt genoemd in andere beroepen, zoals dokters of advocaten. Ook in de kinderopvang stellen sommigen dat te dicht bij kinderen betrokken zijn, niet professioneel is.

Maar uit verschillende onderzoeken naar professionaliteit in beroepen voor jonge kinderen, zoals van Moyles uit 2001, Calder uit 2005 en mijzelf uit 2008, blijkt dat deze afstandelijke invulling van professionaliteit niet wenselijk is. Iemand die met jonge kinderen werkt, mag niet afstandelijk zijn, maar moet integendeel gevoelsmatig bij het kind en ook de ouders betrokken zijn: 'Het is onmogelijk om op een efficiënte manier met zeer jonge kinderen te werken zonder een engagement naar deze kinderen dat je als "gepassioneerd" kan omschrijven.' Maar tegelijkertijd houdt deze emotionele en fysieke aanpak gevaren in. De begeleid(st)er mag zich niet laten leiden door de eigen emoties. De medewerk(st)er kinderopvang en ook de kleuterleid(st)er op school moeten hun aanpak (lieve woorden, knuffels, troost) sturen in functie van het kind, niet in functie van hun gevoelens. Hochschild formuleert het als volgt: 'Emotionele arbeid (zoals omgaan met jonge kinderen en hun ouders) veronderstelt dat men zijn emoties kan sturen zodat men bij anderen specifieke gevoelens kan opwekken.'

Verschillende auteurs, zoals Price en Colley hebben gewezen op het belang van het kunnen hanteren van emoties in het omgaan met kinderen. Franse auteurs, zoals Bosse-Platière in 1995, waarschuwen dat dit tot een zekere ontmenselijking, 'une certaine déshumanisation', kan leiden. Uit een eigen studie blijkt dat deze afstandelijke, niet-persoonlijke betrokkenheid van de beroepskracht ten aanzien van de ouder en het jonge kind ook bij ouders veel weerstand oproept. Daarom heb ik een pleidooi gehouden voor een 'warme' professional, want het opvoeden van jonge kinderen moet vertrekken vanuit een zeer grote emotionele betrokkenheid. Dalli pleit er in 2006 voor om de begrippen 'liefde en zorg' te integreren in een nieuwe constructie van professionalisme. Zij pleit ervoor om deze omschrijving van 'kinderen graag zien' een nieuwe invulling te geven. Zij erkent de problematische betekenis van deze begrippen, maar tegelijkertijd tonen talrijke onderzoeken aan dat medewerkers van voorzieningen voor jonge kinderen de 'kinderen graag zien' als een van de meest voldoening gevende aspecten van hun werk ervaren. Door een andere invulling te geven aan de begrippen 'liefde en zorg', zou de 'zorgcompetentie' niet meer als een persoonlijkheidskenmerk (van vrouwen) worden gezien, maar als een set van competenties, die in de opleiding aangeleerd kunnen worden. Naar de mannen in de sector zou dit omschrijven van de competenties van de 'warme' professional een houvast kunnen bieden. Het zou duidelijker zijn welk soort van lijfelijk contact aanvaardbaar en noodzakelijk is voor de opvoeding van jonge kinderen. Daarnaast zou ook het gedrag van vrouwen, wat betreft het uiten van emoties en lichamelijk contact, een kader krijgen. Want het kan toch niet zo zijn dat hetzelfde gedrag door een vrouwelijke medewerkster als lief en hartelijk wordt ervaren, terwijl een man die net hetzelfde doet hiervoor gewantrouwd wordt.

*Jan Peeters is directeur van VBJK, voor vernieuwing in de basisvoorzieningen voor jonge kinderen, te Gent, België.
E: jan.peeters@vbjk.be*